

Оригинални научни рад

УДК 338.483.11:553.7 (497.11)
Original scientific article

Александар Радивојевић
Љиљана Димитријевић

МОГУЋНОСТИ РАЗВОЈА ТУРИЗМА БАЊЕ ЈОШАНИЦЕ

Извод: Коришћење термоминералних вода Бање Јошанице има дугу традицију. Материјални трагови указују на њихово коришћење из доба Римљана. Обнављање, каптирање извора, као услова за почетак организованог туристичког промета отпочело је 1969. год, када је Бању посетило 2689 гостију, који су остварили 31630 ноћења. Осим здравствено-лечилишне функције Бање, неопходно је развијати и туристичку функцију. Добар географски положај и одговарајућа саобраћајна повезаност Бањи пружа велике могућности развоја различитих облика туристичких кретања, јер располаже значајним али недовољно искоришћеним природним потенцијалима. Могућности развоја туризма Бање Јошанице знатно су веће од садашњег стања, изграђености материјалне базе, садржаја и дужине туристичког боравка.

Кључне речи: Туризам, Бања Јошаница, планински туризам, туриста

Abstract: Exploitation of the thermomineral waters of Banja Jasanica has a long tradition. We have material evidence that it has been used since the Roman age. Reconstruction of the thermomineral springs in order to be used for touristic exploitation began in 1969, when 2689 tourists came and made 31630 stayovers. Besides the healing function of Banja Jasanica it is necessary to develop its purely tourist function. Good geographical position and good traffic connections provide many possibilities for tourist movements because of the potentials that have not been used properly. Banja Jasanica can be much more developed than it is now.

Key words: tourism, Banja Jasanica, mountain tourism, tourist

Увод

Могућности развоја туризма у Бањи Јошаници заснивају се на повољном туристичко-географском положају, богатству природних туристичких вредности (термоминерални извори, климатске карактеристике, вегетација) и антропогеним вредностима. Од посебног значаја је развој и комплементарност бањског и сеоског туризма са планинским туризмом. Могућности развоја бањског-сеоског туризма Бање Јошанице су знатно веће од садашњег стања, изграђености материјалне базе, садржаја и дужине туристичког боравка. Особености развоја туризма у Бањи Јошаници сагледавају се у вези

* Рад представља резултат истраживања на пројекту 146015, који финансира Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије.

са њеним атрактивним потенцијалима. Туристичку вредност Бање Јошанице повећава могућност повезивања са Сокобањом, као значајним туристичким центром у Србији (по обиму оствареног промета туриста налази се на другом месту међу свим бањама Србије, иза Врњачке Бање), и непосредним планинским окружењем. С тога у садејству са већ афирмисаним туризмом Сокобање, развој туризма у Бањи Јошаници може да одговори специфичним захтевима у формирању понуде посебног квалитета. Туристичко активирање овог сеоског насеља подразумева стварање погодних услова за редовни промет и смештај туриста у сеоским домаћинствима или другим видовима смештаја, а у циљу опоравка и туристичке рекреације (Кабиљо Ј., 1979).

Бања Јошаница својом природном средином, специфичном архитектуром и организацијом живота може представљати посебан туристички мотив. Даљи развој туризма у Бањи Јошаници био би значајан чинилац трансформације самог насеља, а са друге стране, довео би до повећања дохотка становника Јошанице који се опредељују за бављењем овом делатношћу, тако да би туризам могао да се јави као најзначајнији фактор ревитализације овог сеоског насеља и битан предуслов равномернијег регионалног развоја простора Сокобањске котлине.

Туристичко-географски положај

Бања Јошаница налази се у северозападном делу Сокобањске котлине, коју окружују планине Ртањ (1567 m), на северу, Озрен (1174 m), на југу, Буковик (894 m), на западу, Девица (1187 m) и Крстатац (1069 m), на истоку (Дакић Б., 1967). Од Сокобање, као административног, управног и туристичког центра општине, удаљена је 16 km. Повољан туристичко-географски положај Бање Јошанице заснива се на природно-географским карактеристикама, предеоним разноликостима и повољном саобраћајном положају према најважнијем правцу кретања туриста у нашој земљи, Вардарско – Моравској удолини. Од најзначајнијег путног правца ове области, Алексинач – Сокобања – Књажевац, удаљена је 9 km. Овим друмским правцем, са којим је повезана асфалтним путем, Јошаница је индиректно повезана са свим већим урбано-индустријским центрима у нашој земљи. У првој зони друмске удаљености до 100 km од Јошанице налазе се Алексинач, Ниш, Зајечар и Бор. Другу зону чине градови и индустријски центри друмске удаљености до 200 km: Врање, Лесковац, Јагодина, Параћин, Краљево, Чачак. Трећу зону чине урбано-индустријски центри друмске удаљености од 200 km до 500 km: Београд, Нови Сад, Сомбор, Суботица.

Природне туристичке вредности

Атрактивне природне елементе који погодују развоју туризма на простору Бање Јошанице чине: термоминерални извори, планинско окру-

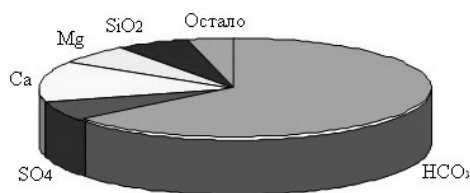
жење, климатске карактеристике. У досадашњем развоју туризма овог сеоског насеља, неке од ових туристичких вредности су афирмисане (термоминерални извори), док су остале знатно испод граница оптималних могућности туристичког активирања.

Разнолика геолошка грађа, као и интензивни геоморфолошки процеси на овом простору, условили су формирање различитих појава и облика од којих неке поседују значајне могућности туристичког активирања. У првом реду се мисли на планине Ртањ (1567 m) и Буковик (894 m), који са севера и запада затварају Јошаничку котлину. Ове планине представљају комплексне и самосталне туристичке мотиве високог степена туристичке атрактивности и комплементарности са већ афирмисаним бањским туризмом. Ртањ одликује пејзажно декоративан и угодан планински амбијент. Отвара могућности за развој излетничко-рекреативног, спортско-манifestационог, зимског и ловног туризма. Ови видови туристичког кретања могли би употпунити садржај боравка туриста у Бањи Јошаници чиме би комплетна туристичка понуда овог простора одговорила различитим сегментима тражње. Развој планинског туризма на овом простору доприноси климатотерапији, али има и наглашен рекреативни атрибут туристичке привлачности, посебно у зимској сезони. У корелацији са очуваном, здравом животном средином, овај вид мотивског кретања, стимулативно и сврсисходно утиче и на развој бањског туризма (Станковић С., 2005). Због тога је неопходно „комплексно и комплементарно развијање и повезивање бањског са планинским туризмом како би се остварили бољи економски и друштвени ефекти валоризације постојећег природног и створеног богатства“ (Станковић С., Јовановић В., 2006).

Јошаницу карактерише климат малих висина (200-500 m н. в.). Одликује се хладним и оштрим зимама и топлим летима. Средња годишња температура ваздуха износи 10,29°C. Најхладнији месец је јануар са просечном температуром од -1,25°C, а најтоплији је јул 21,4°C (Дакић Б., 1967). Годишња количина падавина је 599 mm и стога се она сврстава у ред средње кишовитих бања. Просечан број дана са температуром изнад 18°C, која је погодна за туристичка кретања, износи 92 дана. Просечна температура у зимском периоду износи -0,6°C, у пролеће 10,6°C, лето 20,2°C и у јесен 12,0°C (Мађејка М., 2005). Годишња вредност инсолације износи 1861,5, односно 5,09 часова дневно. Највећу вредност инсолације имају месеци: јун (224 h), јул (227 h), август (227 h) и септембар (208 h). Вредности ових климатских елемената крећу се у граничним вредностима зоне комфора или зоне удобног осећаја, па се клима Јошанице јавља не само као стимулативни фактора туристичких кретања, већ и као битан чинилац комплементарности здравствено-лечилишног са туризмом на селу. Термоминерални извори бање Јошанице чине њен примарни туристички ресурс. Појава термалних вода условљена је разноврсном тектонском структуром и геолошком грађом терена, односно, одлучујући утицај на

Могућност развоја туризма Бање Јошанице

формирање термалних извора имала је Моравска навлака где су кристаласти шкриљци Српско-македонске масе навучени преко пермских црвених пешчара Карпато-балканида (Протић Д., 1995). Познавање и коришћење термалних вода на овом простору има дугу традицију. Материјални трагови указују на њихово коришћење још из периода Римљана, о чему сведоче пронађене водоводне цеви од опеке на локалитету „Чардачиште“. Бања Јошаница је интензивно била коришћена и у доба Турака. У споменицама Тимочке епархије је записано да су Турци приликом повлачења из Србије до темеља порушили и затрпали све изворе у Јошаници. Године 1908. мештани села су обновили темеље једног купатила, а 1969. извршено је откривање извора и уређење бање и то је званични почетак коришћења термалних вода Јошанице у балнеотерапеутске сврхе.

Слика 1. – Процентуално учешће доминантних јона у термалној води Бање Јошанице (Филиповић Б., 2003.).

На основу извршене физичко-хемијске анализе вода постојећих пет извора у Јошаници, (Сумпорне, Гвоздена I, Гвоздена II, Црвена и Стомачна) утврђено је да она припада класи хидрокарбонатних вода (Филиповић Б., 2003). Састав воде карактеришу калцијум, магнезијум и хидрокарбонат. Извори су слабе издашности од 0,1 l/s до 0,2 l/s. Температура воде се креће од 17°C до 26°C, па се она, због коришћења у балнеотерапеутске сврхе, вештачким путем догрева до 30°C. У медицинске сврхе вода се користи пијењем и купањем у специјално за то припремљеним купатилима.

Осим термоминералних извора, лековити фактор Бање Јошанице карактерише и минерално блато – пелоид. Блато се одликује изузетним лековитим својствима која погодују лечењу реуматичних обољења, тако да његово коришћење може бити изоловано или у садејству са термоминералним изворима. У случају њихове комплементарне примене са термоминералним изворима Сокобање пружа се могућност формирања разноврсне и квалитетне понуде у области здравствено-лечилишног туризма, као и остваривања њихове заједничке позиције на туристичком тржишту.

Разноврсност биогеографских туристичких мотива на простору Бање Јошанице у великој мери утичу на значај комплементарности бањског, односно здравствено-лечилишног са туризмом на селу. Вегетација овог краја представљена је различитим травним и шумским фитоценозама. Од посебног значаја за територију Бање су шуме, односно парковне површине,

које својим амбијенталним вредностима позитивно делују на човека. Вегетација бање, представљена квалитетним и лако приступачним шумским комплексима, својом сликовитошћу позитивно делује на особине људи, што је један од предуслова за развој лечилишног и рекреативног туризма.

Антропогене туристичке вредности

За развој туризма у Бањи Јошаници веома су значајне и антропогене туристичке вредности, које су на овом простору представљене археолошким, споменичким и етнографским туристичким вредностима. Елементи овог комплекса датирају из различитог периода и презентују развој историјских, економско-политичких и културних збивања на овом простору. Археолошки локалитети Бање Јошанице (Чардиште, Бели брег) нису довољно истражени да би били адекватније туристички валоризовани и презентовани туристима. За разлику од њих, средњевековни споменици сакралне архитектуре имају посебан значај за подстицај културних туристичких кретања усмерених ка овом простору. Црква Успења Богородице, која потиче из 1557. године, представља један од најстаријих објеката те врсте у овом делу Србије. Цркву карактерише добро очувано фреско сликарство и збирка црквено-етнолошког карактера. Етнографски туристички мотиви представљени су специфичним обичајима, кулинарским специјалитетима, фолклором и народном ношњом. Одликују се изворношћу и аутентичношћу и представљају комплементарне туристичке вредности.

Материјална база туризма

Почеци развоја туризма у Бањи Јошаници везани су за 1969. годину. И поред тога она се одликује изразито неповољном материјалном базом. На овом простору не постоје основни смештајни објекти, а туристички промет се реализује само у комплементарним објектима. Бања Јошаница располаже са 750 лежајева, који се налазе у приватном сектору, и уређеним простором за камповање (шатори и камп-приколице).

Угоститељска делатност у функцији развоја туризма на селу има задатак да обезбеди исхрану туристима формирајућу понуду прилагођену њиховим захтевима (Живковић Љ., 1996). Та понуда је за сада недовољна и обухвата пет угоститељских објеката – један у друштвеном и четири у приватном сектору. То су скромни објекти, како по капацитету, тако и по асортиману, опремљености и ангажовању радне снаге. Једино се истиче ресторан Јошаница, са 200 седишта, који послује у саставу ХТП „Лептерија“ из Сокобање и који гостима бање пружа шири асортиман и квалитет услуга.

Стање материјалне базе туризма у Јошаници још увек се налази у иницијалној фази. Њена основна карактеристика је неселективност и неспособност да одговоре потребама конкретних сегмената тражње. С тога

у будућим плановима развоја и афирмације туристичког производа Јошанице овој категорији туристичког промета треба посветити посебну пажњу.

Промет туриста

Године 1969. каптирањем извора и изградњом првог здравствено-лечилишног објекта, стекли су се услови за почетак организованог туристичког промета. Досадашњи развој туризма у Бањи Јошанице указује да се он на овом простору још увек налази у иницијалној фази, о чему сведоче мали број туриста, као и релативно мали број реализованих туристичких ноћења, и то не само у односу на Сокобању, већ и на остале конкурентске центре. Разлог за овакво стање треба тражити у, пре свега, доста уској контрактивној зони туристичких вредности Бање Јошанице, лошој туристичкој инфраструктури и супраструктури, као и недостатку одређених маркетиншких акција које би уобличиле туристички производ Јошанице и на тај начин га презентовале тржишту (Марић Р., Радовић Р., 1997).

Бању Јошаницу је 1969. године посетило 2689 домаћих туриста, који су остварили 31630 ноћења. Мали број туриста остварио је релативно већи број ноћења, што значи да су гости бање искључиво користили њен лековити фактор, што је резултирало релативно дужим просечним боравком. Сличан тренд, посета малог броја гостију, наставио се и у периоду од 1970. године до 1980. године. Бању редовно посећује око 1000 гостију, са максимумом 1971. године када је природне погодности Бање Јошанице користило 5000 гостију (индекс 174). Те године остварен је највећи обим посете као и рекордан број реализованих туристичких ноћења од 52000 (индекс 164). После тога следи опадање броја гостију, тако да је Бању 1975. године посетило свега 2530 гостију (индекс 94), а 1980. године 2350 (индекс 87). У том периоду број реализованих ноћења је увек износио око 3000 (индекс 94). Тенденција смањења броја гостију настаје услед лошег туристичког производа и лоше материјалне базе, која није могла да се прилагоди и одговори захтевима савременог туристичког тржишта. Неправилно кретање броја туриста, са тенденцијом смањења, наставило се и у периоду после 1980. године. Број посетилаца Бање кретао се увек од 2350 (индекс 87), колико је било 1980. године, до 2540 колико је било 1985. године, односно 1420 колико је било 1989. године.

Погоршање економске, политичке и друштвене ситуације у земљи, нарочито се одразило на реализацију туристичког промета у Бањи Јошаници у периоду после 1990. године. Број гостију тада опада на 1856 (индекс 31), а стагнација туристичког промета је кулминирала 1999. године када је забележена посета од свега 120 гостију (индекс 4), који су остварили само 1202 ноћења (индекс 3). Повећање броја туриста у периоду после 2000. године је незнатно. Бању посећује мање од 1000 гостију који остварују свега око 8000 ноћења на годишњем нивоу. У структури броја гостију доминантни су домаћи туристи, што указује на локалну и регионалну контрактивну

Possibilities for tourism development of Banja Jošanica

зону туристичких вредности Бање Јошанице. Они остварују у просеку боравак око 11 дана, што значи да посетиоци Бање Јошанице искључиво користе њен лековити фактор, односно боравак у Бањи користе за лечење.

Табела 1. - Промет туриста у Бањи Јошаници за период 1969–2005. година

Год.	Број домаћих туриста	Индекс	Број ноћења	Индекс	Прос. дужина боравка
1969.	2689	100	31630	100	12
1970.	3000	111	32000	101	10
1971.	5000	174	52000	164	10
1972.	4120	153	33018	104	10
1973.	3000	111	32000	101	10
1974.	2750	102	31050	98	10,8
1975.	2530	94	30000	94	11
1976.	2190	81	29540	93	12
1977.	2289	85	28700	90	12
1978.	2384	88	29100	92	11,8
1979.	2400	89	29500	93	11,9
1980.	2350	87	30000	94	11
1981.	2890	107	29000	91	10
1982.	2670	99	28300	89	11
1983.	2600	98	28200	88	11
1984.	2720	101	29100	92	11,4
1985.	2540	94	30028	94	12
1986.	2364	87	29100	82	11,9
1987.	2100	78	28930	91	11,8
1988.	1870	69	26200	82	12
1989.	1420	52	25000	79	11
1990.	856	31	20000	63	11
1991.	150	5	16521	52	11,2
1992.	730	27	8768	27	12,1
1993.	562	21	6287	20	10,1
1994.	870	32	9571	30	11,0
1995.	900	33	10860	34	12,1
1996.	980	34	10782	33	11,0
1997.	1020	37	12246	38	12,0
1998.	1150	42	13862	43	12,1
1999.	120	4	1202	3	10
2000.	762	28	8382	26	11
2001.	790	30	8692	27	11
2002.	831	30	9128	28	10,9
2003.	653	24	7116	25	10,9
2004.	786	29	8930	29	11,4
2005.	720	26	7976	25	11,1

Извор података: Организација за туризам, културу и спорт општине Сокобања и подаци хотелско-туристичког предузећа "Лептерија", Сокобања.

Реализација туристичког промета у периоду од 1969-2005. године одвијала се у условима слабе инфраструктурне опремљености, непостојања основних смештајних капацитета и нерешеног питања статуса Бање.

Наиме, Бања Јошаница, без обзира на појаву термоминералних извора још увек нема статус бањског лечилишта. Њена позиција у бањском туризму Србије није била регулисана ни законом о бањама из 1992. године, ни Просторним планом Републике Србије из 1996. године, као ни доношењем новог Закона о туризму 2005. године.

Иако у Бањи Јошаници постоје природно-географски услови за развој целогодишњег туризма, досадашња реализација туристичког промета то не потврђује. Комплементарним повезивањем бањског, односно, здравствено-лечилишног, сеоског, планинског и екотуризма у Бањи Јошаници, створили би се услови за формирање боље понуде и богатијег садржаја боравка туриста. То би резултирало бољом структуром гостију и повећањем туристичког промета. На тај начин Бања Јошаница, као посебан пол развоја туризма у северозападном делу Сокобањске котлине, јавила би се као центар логистичке подршке и равномернијег регионалног развоја туризма овог простора.

Закључак

Досадашњи ниво туристичке валоризације Бање Јошнице није задовољавајући. Даљи развој туризма овог сеоског простора треба заснивати на комплементарном развоју бањског, сеоског, планинског и еко туризма. „Комплементарност развоја подразумева синхронизованост у изградњи објеката, обогаћивање понуде, умножавање елемената садржаја боравка, целогодишње пословање, трајну и добро осмишљену пропаганду, избегавање нелојалне конкуренције као и виши степен корићења природних лековитих фактора – воде, пелоида и климе“ (Станковић С., Павловић С., 2005). Више врста туризма које имају услова за развој на овом простору могу утицати на „комплексније туристичко опремање и препознавање простора и обличавање одговарајућег поливалентног целогодишњег туризма“. При томе се мора полазити од схватања да развој бањског, сеоског и планинског туризма у Бањи Јошаници мора полазити од „научно проверене и апликативно примењиве чињенице да је наведене врсте туризма потребно развијати само тако и само толико колико локалној заједници доносе одговарајуће економске користи и друштвене ефекте“ (Станковић С., Павловић С., 2005).

Повољност географског положаја Бање Јошанице, њена близина и добра саобраћајна повезаност са Сокобањом као и планинско окружење, пружају могућност комбиновања балнеотерапије са климатотерапијом. На могућност успешног развоја туризма у Бањи Јошаници утичу и добро очуване изворне природне вредности. Богатство термоминералним изворима, стимулативна клима, разноврстан шумски покривач, само су неке од природних погодности за формирање посебног туристичког производа, који у корелацији са специфичним амбијентом живота на селу може да одговори захтевима туризма посебног интересовања.

Битан предуслов даљег развоја и афирмисања туризма на овом сеоском простору је и материјална база. С обзиром на то да Бања Јошаница нема сопствене смештајне капацитете неопходна је њихова изградња, како медицинских институција за лечење, рехабилитацију и превенцију, тако и пратећих објеката. Осим тога неопходно је осавремењавање смештајних капацитета у приватним домаћинствима, као и изградња савремених угоститељских капацитета, који би прихватили посетиоце који бораве у самој Бањи Јошаници али и из Сокобање. На тај начин би се Бањи Јошаници омогућио развој више врста туризма и омогућила њена боља туристичка повезаност са Сокобањом.

Богатство термоминералних извора, лековитог блата, климатске одлике, културно наслеђе, постојећа и будућа опремљеност медицинским установама, смештајним и угоститељским капацитетима, заједно са развојем планинског туризма, од посебног су значаја не само за остваривање већег обима туристичког промета, већ и за будуће планове развоја туризма на овом простору. Комплементарним развојем бањског, сеоског и планинског туризма, са могућностима примене лековитих фактора термоминералних извора и климе, посредним путем би се утицало како на структуру и просечну дужину боравка, тако и на обогаћивање садржаја боравка туриста, и то не само оних који користе лековити фактор, већ и оних који свој одмор проводе спортски, рекреативно или у оквиру културних манифестација.

Плански и усмерени развој туризма у Бањи Јошаници јавио би се као фактор побољшања економске и социјалне ситуације самог сеоског насеља. Овде су присутне могућности за ефикасно интегрисање бројних делатности. У том контексту „потребно је потенцирати развој оних делатности које се као пољопривреда, шумарство, занатство, домаћа радиност, израда сувенира, мала индустрија, могу мултипликовати са туризмом“ (Станковић С., Павловић С., 2005). Такав развој, посредним путем, утицао би на активирање локалних потенцијала и подизања мотивације сеоског становништва да спречава нарушавање природног амбијента, уређује, развија сеоски простор као дугорочну перспективу за живљење.

Литература

- Дакић Б. (1967): Сокобањска котлина, економско-географска студија. Гласник Српског географског друштва, св. LXII, бр. 1., Београд.
- Документациони материјал Хотелско-туристичког предузећа „Лептерија“ за период 1969-1991. година, Сокобања.
- Живковић Љ. (1996): Могућности туристичке валоризације сеоских насеља Западног Поморавља. Туристички потенцијали Југославије, Зборник радова, Институт за географију Универзитета у Новом Саду, Нови Сад.
- Кабилџо Ј. (1979): Неке карактеристике презентације понуде и усмеравање организације у сеоском туризму. Туризмологија, књ. 4, Посебна издања, Београд.

- Мађејка М. (2003): Клима и њен здравствени значај у бањама Србије. Посебна издања Српског географског друштва, Београд.
- Марић Р., Радовић М. (1997): Сокобања - концепт одрживог развоја туризма. Економски институт, Београд.
- Организација за туризам, културу и спорт Сокобања (2005): Туристички промет на територији општине Сокобања и Бање Јошанице. Градски архив, Сокобања.
- Протић Д. (1995): Минералне и термалне воде Србије. Геоинститут, Посебна издања, књ. 17, Београд.
- Станковић С. (2005): Туристичко-географски аспект бања Србије. Бањски туризам Србије, Центар за културу „Вук Караџић“, Лозница.
- Станковић С., Јовановић В. (2006): Бање Србије и њихов значај за туризам. Планирање, уређење и заштита бањских и климатских места Србије, Зборник радова, Географски факултет Универзитета у Београду и АПП Србије, Београд.
- Станковић С. (2001): Рурални простор у светлу концепције активне заштите животне средине. Гласник Српског географског друштва, св. LXXXI бр. 2, Београд.
- Станковић С. Павловић С. (2005): Бањски и планински туризам Србије. Зборник радова, Географски факултет Универзитета у Београду, св. LIII, Београд.
- Умићевић Р. (1996): Развој сеоског и бањског туризма у функцији регионалног развоја. Туристички потенцијали Југославије, Зборник радова, Институт за Географију Универзитета у Новом Саду, Нови Сад.
- Филиповић Б. (2003): Минералне, термалне и термоминералне воде Србије. Удружење бањских и климатских места Србије и Институт за хидрогеологију Рударско-геолошког факултет Универзитета у Београду, Београд.

Aleksandar Radivojević
Ljiljana Dimitrijević

POSSIBILITIES FOR TOURISM DEVELOPMENT OF BANJA JOSANICA

Summary

The attractiveness of Banja Josanica is based on its good tourist and geographical position as well as on complex of natural and anthropogenic values. Primary tourist values are thermomineral springs and climate. Anthropogenic consist of medieval monuments of sacral architecture. The development of Banja Josanica is not in accordance with its potential. Some aspects of tourist potentials have already gained well deserved attention while some other didn't. The state of material base of Banja Josanica is not adjusted to the modern tourist values. There is a lack of small apartmentlike hotels and other types of accommodation. In the future development of the Banja Josanica it should be insisted on healing, mountain and village tourism because of beneficial natural and geographical conditions. In this way Banja Josanica could become an important part of the touristic market and a crucial factor of the equal regional development of tourism of Sokobanja basin.